

de Zelfzwichter

2019 / 1

**MSMOG zet zichzelf op de kaart
Een 'Ommetje' langs de molen
Molenpromotie op Facebook**

de Zelfwichter

Jaargang 23, nummer 1

mei/juni 2019

ISSN 1877-7732

Losse nummers: 4 euro plus porto

De Zelfwichter verschijnt in 2019 in de maanden mei/juni, september en december. Donateurs van de Stichting Het Groninger Molenhuis ontvangen het blad automatisch.

DONATIES

Minimaal 20 euro per jaar

Het Groninger Molenhuis
Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen
(050) 313 00 52
www.erfgoedpartners.nl
Rekeningnummer: NL32 TRIO 0784 8534 28

REDACTIE

Gitta op den Akker, Jan Kugel,
Tjerd van Riemsdijk, Bert Steenhuizen,
Margreet Versteeg
eindredacteur
Thea Pol
pol@erfgoedpartners.nl

Aan dit nummer werkten mee:
Herman Bink, Johan van Dijk, Henny van Harten,
Frank Houwaard, Fred Ootjers, Carin van de Wal

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

<i>Vormgevingsconcept</i>	Dineke Buist
<i>Opmaak</i>	Bert Holtkamp
<i>Drukwerk</i>	Drukkerij Tienkamp
<i>Sluitingsdatum</i>	27 juli 2019
<i>kopij 2019/2 (digitale versie)</i>	

OMSLAG-thema 2019: Recreatie en toerisme rond de molen

Foto omslag: Reint Huizenga en Bert Steenhuizen voor koren- en pelmolen De Noordstar in Noordbroek
Foto: Robin Huisman/Huisman Media

Achtergrond: korenmolen Wilhelmina Noorderhoogebrug
AutoCAD-tekening: Ben Hut van Wieringa molenbouwadvies

- 3 MSMOG: Een molenstichting die zichzelf op de kaart zet
- 6 Een 'Ommetje' langs de molen
- 9 Molenpromotie op Facebook
- 13 Ander molennieuws
- 17 Molenonderhoud
- 21 Museale molenvondst
- 22 Groninger molenwereld

Het Groninger Molenarchief is gevestigd in het Groninger Molenhuis
Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen
(050) 313 00 52
(geopend maandag t/m woensdag)
molenarchief@groningermolenhuis.nl

KORENMOLEN WILHELMINA TE NOORDERHOOGEBRUG
MARTIJN SCHOLTENS

Zelfwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch openen en sluiten afhankelijk van de wisselende windkracht. Eén van de verbeteringen ten opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

TEKST: JOHAN VAN DIJK

FOTO'S: ROBIN HUISMAN

MSMOG: Een molenstichting die zichzelf op de kaart zet

Het primaire doel van de molenstichtingen (en andere moleneigenaren) in de provincie Groningen is het onderhouden en (vrijwillig) in bedrijf stellen van molens. De Molenstichting Midden- en Oost-Groningen (MSMOG) heeft dit uiteraard ook als voornaamste doel, maar daar blijft het zeker niet bij. De zeer actieve stichting hecht ook veel waarde aan onder andere promotie en communicatie. Bestuursleden Reint Huizenga en Bert Steenhuizen deden hun visie en ideeën in het 'clubhuis' van de stichting, naast korenmolen De Noordstar in Noordbroek, uitgebreid uit de doeken.

"Ik had niets met molens"

De molenwereld kent uiteraard vrijwillige molenaars maar sinds een aantal jaren ook molengidsen, die de molenaars assisteren en daarnaast het publiek op een molen ontvangen. Ook geven ze voorlichting op scholen. De bestuurders van een molenstichting of een soortgelijke organisatie zijn als vrijwilligers even waardevol. Dat Reint Huizenga en Bert Steenhuizen beiden een functie binnen het bestuur van de stichting hebben lag eigenlijk niet direct voor de hand. "Ik had niets met molens, al heb ik vrijwel mijn hele leven dicht bij de molens van Slochteren gewoond" geeft Reint Huizenga, voorzitter van de MSMOG, toe. Hij genoot van de fraaie aanblik die de oude wiekendragers geven, maar veel verder dan dat ging het niet. Het veranderde toen wijlen Wim Koeneman, destijds voorzitter van de Slochter Molenstichting, hem zo'n zes

jaar geleden benaderde voor een bestuurslidmaatschap. Huizenga, gepromoveerd biochemicus, was toen nog werkzaam voor de Rijksuniversiteit Groningen en het UMCG waarbij hij vooral de internationale belangen behartigde. Hij nam een jaar bedenktijd en werd vervolgens lid van het bestuur van de Slochter Molenstichting. Na de fusie met de Molenstichting Oldambt werd hij bestuurslid van de MSMOG en na het overlijden van Koeneman, een half jaar na de oprich-

REINT HUIZENGA

ting, ook voorzitter. Bert Steenhuizen werkte jarenlang in de farmaceutische industrie. "Ik werd na gestopt te zijn met werken ook gevraagd om de MSMOG te gaan versterken. Ik had ook weinig met molens, maar wel met mensen" legt Steenhuizen uit. En zo kwam het dat beide heren samen de leidende kracht werden op het gebied van het vormgeven van onder ander de communicatie en promotie van de stichting.

Het SMS-je

SMS is inmiddels een vorm van communicatie die niet zo heel veel meer wordt gebruikt. In de tijd dat sms-en nog wel populair was ontstond bij de Slochter Molentstichting, doorgaans afgekort tot SMS, het idee om de vrijwilligers, donateurs en andere geïnteresseerden door middel van een nieuwsbrief te informeren. Het SMS-je was daarmee geboren. Hiermee werd geprobeerd om meer draagvlak voor de molens te creëren. Na de fusie en het ontstaan van de MSMOG is het SMS-je gehandhaafd. Sinds 2017 heeft de stichting de mogelijkheid om in iedere editie van *de Zelfzwichter* nieuws over de MSMOG op te nemen. Er is voor gekozen om het SMS-je vanuit een aparte communicatiecommissie binnen de stichting uit te geven. Huizenga is de vertegenwoordiger van het bestuur in deze

BERT STEENHUIZEN

commissie, Steenhuizen de voorzitter. De stichting kent verder een technische commissie, een commissie financiën, een archiefcommissie en een activiteitencommissie. Zowel bestuursleden, molenaars als molengidzen participeren in deze commissies, aangevuld met enkele externe experts en molenvrienden. Nieuwe ideeën ontstaan in deze commissies en ook meer controversiële onderwerpen, zoals een modulaire opleiding voor vrijwillige molenaars, worden zeker niet uit de weg gegaan. Een voorbeeld is het betrekken van 'Nieuwe Nederlanders' bij de molens. "Wat is er nou mooier dan mensen tijdens hun inburgeringscursus ook kennis te laten maken met de prachtige molens die er nog te vinden zijn?" licht Huizenga toe. "We moeten dit alleen nog in een vorm gieten!" valt Steenhuizen bij.

Rondje Harkstede en meer

Sinds enige jaren wordt rond Stel's Meulen, een van de molens in eigendom van de MSMOG, het zogenaamde Rondje Harkstede georganiseerd. Naast de molen participeren de kerk van Harkstede, Cosis (Cosis helpt in Groningen en Drenthe kwetsbare mensen met een verstandelijke en/of psychische beperking grip te krijgen op het leven), een hertenkamp en de oude dorpschool van Scharmer in dit project. Elke tweede zaterdagmiddag van de maand kunnen mensen deelnemen aan dit rondje en de molen in combinatie met andere bezienswaardigheden bekijken. Bij een andere molen van de stichting, de Fraylemamolen bij Slochteren, wordt de wandeling 'Van Fraylema naar Fraylema' met enige regelmaat georganiseerd. Het leidde ertoe dat binnen de MSMOG in samenwerking met het Routebureau Groningen en Riek Guikema, onderdeel van Marketing Groningen, een zogenaamd 'Ommetje' werd ontwikkeld (zie verderop in dit nummer). In mei 2018 werd feestelijk het 'Ommetje Westerse Molen' geopend. Kleine gezelschappen kunnen zich hiervoor aanmelden en tegen een kleine vergoeding onder begeleiding van een deskundige gids meerdere bezienswaardigheden, waaronder uiteraard de Westerse Molen bij Nieuw-Scheemda, gaan bekijken. De diverse bezienswaardigheden worden door de stichting 'stationnetjes' genoemd. "Het idee is om dit concept ook voor de andere molens te gaan ontwikkelen met het doel om mensen meer in contact te brengen met erfgoed" voegt Huizenga toe. "Op 10 mei hopen we het 'Ommetje Windlust' in Overschild officieel in gebruik te nemen" vult Steenhuizen aan.

Toekomstplannen

Reint Huizenga en Bert Steenhuizen zitten beiden op hun eigen manier boordevol met plannen voor de toekomst. Het opzetten van de activiteitencommissie speelt daarbij een belangrijke rol. PR is een middel dat

in moet worden gezet om de betrokkenheid te vergroten en ook zeker om uiteindelijk meer molenaars aan te trekken. Het molenaarsbestand baart de beide heren dan ook zorgen. “Ons streven is om minimaal twee molenaars per molen te hebben” legt Huizenga uit. Toch is dat op het moment niet zo en valt het niet mee het molenaarsbestand goed op peil te houden. Gezien het enthousiasme van beide heren is het zeker niet ondenkbaar dat ze in de toekomst toch meer mensen warm kunnen maken voor het volgen van de opleiding tot vrijwillig molenaar. De molenstichting staat daarbij niet afwijzend tegenover het idee om vrijwilligers meer modulair op te leiden, ze zien in de huidige opleiding tot vrijwillig molenaar wel de nodige bezwaren van de lengte (minimaal twee jaar) en de zwaarte van de opleiding. Huizenga en Steenhuizen hebben het er in ieder geval druk mee. Beiden besteden ze per week heel wat uren aan het werk voor de

molenstichting en daaruit zullen ongetwijfeld nog meer mooie ideeën gaan ontstaan. En voor iedereen die iets met molens heeft is het een heel goed idee om eens een ‘Ommetje’ te gaan maken! Kijk voor meer informatie over de MSMOG en al haar activiteiten op www.msmog.nl

Een 'Ommetje' langs de molen

Het is een druilerige morgen als ik op weg ga naar het kantoor van Landschapsbeheer Groningen aan de Roderwolderdijk. Ik ontmoet er een 'oude' bekende, Riek Guikema. Riek is projectmedewerker bij Landschapsbeheer Groningen en bij het Routebureau Groningen, hét startpunt voor routegebonden recreatie in Groningen.

Routebureau Groningen en Landschapsbeheer Groningen

Het routebureau werkt samen met een groep van zo'n vijftig vrijwilligers die jaarlijks ongeveer de helft van de zeventhonderd verschillende routes controleren die onze provincie kent op het gebied van wandelen, fietsen en tegenwoordig ook varen.

Routes worden vaak als project gerealiseerd of aangelegd en zijn doorgaans gefinancierd met publieke gelden. Dit schept natuurlijk verplichtingen. Riek is verheugd dat het is gelukt heel veel routes onder te brengen bij het Routebureau Groningen. Het Routebureau zorgt ervoor dat de routes worden nagelopen, overziet dat eigenaren van een route, waar nodig, herstelwerkzaamheden uitvoeren, en zorgt ervoor dat via de website wandelen.groningen.nl de route kan worden uitgezocht en genereert hier aandacht voor door wekelijks een route van de week te presenteren.

Ommetjes

Onderdeel van de routes zijn ongeveer 70 boerenlandpaden, unieke stukjes wandeling over het land van agrariërs. Een groot deel van deze boerenlandpaden bevinden zich in de Ommetjes, daarvan zijn er een

dertigtal in onze provincie. Ommetjes zijn korte wandelingen op het platteland voor bewoners en recreanten die voeren langs markante plekken in het dorp zoals bijvoorbeeld de ossegangen en kerkpaden. Landschapsbeheer Groningen heeft zelf geen grond of terrein in eigendom en kan daarom geen aanspraak maken op bepaalde routes. Het initiatief voor het aanleggen van een Ommetje ligt dan ook altijd bij een Stichting Dorpsbelangen of andere samenwerking in een dorp. In samenspraak met Landschapsbeheer Groningen wordt het Ommetje uitgewerkt. Tijdens een gezamenlijke proefloop wordt gekeken of de juiste route is gekozen of dat hier en daar nog een alternatieve optie is of een extra onverhard pad, mits de grondeigenaar hier toestemming voor geeft. Vervolgens wordt het Ommetje aangelegd en voorzien van de bordjes met het karakteristieke voetjeslogo.

Recreatie rondom de molen

De molens zijn duidelijke bakens in het landschap, die het silhouet van de dorpen in het Groninger land nadrukkelijk bepalen. Eerder schreef ik in dit tijdschrift al over misschien wel de bekendste molenaar van Groningen, Ida Wierenga, en haar droom voor de molen Goliath onder de rook van de Eemshaven. Maar ook over de Molenwethouder van Zuidhorn en over Ranomi Kromowidjojo, de beschermvrouwe van de Wetsinger Molen. Over de activiteiten van de Stormvogel in Loppersum, Hollands Welvaart in Mensingeweer en over de vrijwilligers van De Lelie in Eenrum. Voor al deze verhalen geldt dat de molenaars en de vele vrijwilligers die aan de molens verbonden zijn er

alles aan doen om de bezoekers naar de molens te trekken en het verhaal van dit bijzondere stukje cultureel erfgoed voor het voetlicht te brengen. Kan het aanleggen van een 'Ommetje' hier nog een extra bijdrage aan leveren? Gebleken is van wel.

Een cultuurhistorische meerwaarde en een economische impuls

De beleving van het landschap verschilt wezenlijk, aldus Riek Guikema, wanneer de route voert over onverhard pad of direct langs de akkerranden. Het perspectief wordt net zo anders wanneer men met een fluisterboot het landschap over het water doorkruist. De belangrijkste meerwaarde ligt er in dat bij het realiseren van het Ommetje samengewerkt wordt met andere ondernemers in het dorp. Een Ommetje is gemiddeld ongeveer 5 kilometer lang. Binnen deze straal is het zaak om samen te werken met de plaatselijke galerie, de fruitteler of akkerbouwer, de kerk en het aanwezige Rustpunt of de horeca-ondernemer. De route moet op elk gewenst moment kunnen worden gelopen, maar door op gezette tijden, bijvoor-

beeld één keer per maand of gedurende de zomermaanden, gezamenlijk open huis te houden en de route aan te vullen met een wandelgids of wandelcoach kan een meerwaarde aan het Ommetje worden toegevoegd. Wandelaars kunnen zich vooraf voor de activiteit inschrijven en krijgen uitleg over het landschap of een wandeltraining die op het lijf geschreven is. De samenwerkende ondernemers kunnen elk een eigen aanbieding voor deze dag formuleren en zetten met elkaar het gebied rondom de molen op de kaart, waarmee de wandelaar een bijzondere beleving ervaart. Voordeel van deze samenwerking is dat de werkzaamheden over meerdere schouders en ondernemers verdeeld kunnen worden waardoor het, met name voor de vrijwilligers die de extra inzet moeten leveren, langer aantrekkelijk blijft om dergelijke open dagen te houden. Immers, niet alle hens hoeven bij elke gelegenheid allemaal aan dek te verschijnen... Vanzelfsprekend wordt ook de opbrengst van een dergelijke activiteit over meerdere ondernemers verdeeld en is er naast een cultuurhistorische meerwaarde ook een economische impuls waarneembaar. Riek spreekt uit eigen ervaring wanneer ze vertelt dat

tijdens de opening van het Ommetje bij Scheemda, die gehouden werd bij galerie 't Waar, al beduidend meer wandelaars genoteerd werden dan voorheen vanwege de artikelen die voorafgaand aan de opening in de krant gepubliceerd waren.

Een knooppuntennetwerk

Om de verschillende Ommetjes en routes nog zichtbaarder te maken zet het Routebureau zich in voor een provinciedekkend wandelnetwerk waarin zoveel mogelijk bestaande routes aan elkaar geknoopt worden. Dit wandelknooppuntennetwerk werkt op dezelfde manier als het fietsknooppuntennetwerk en maakt dat de wandelaar zelf de route kiest en Ommetjes in combinatie met andere bestaande routes tot de gewenste lengte aan elkaar knoopt.

Het valt op dat ondanks alle digitale middelen die ons tegenwoordig ter beschikking staan de wandelaar nog altijd graag een kaartje of folder in de hand meeneemt. De provinciekaart die Riek Guikema laat zien waarop de verschillende routes en ommetjes staan ingetekend is absoluut indrukwekkend. Er is al zoveel..... Het is dan ook vooral de kunst om de routes, ondernemers en verhalen die er al zijn met elkaar te verbinden en in gezamenlijkheid aan de wandelaar aan te bieden om zo het gebied rondom de molen zichtbaar te maken.

In elk nadeel schuilt een voordeel

Natuurlijk zijn er ook nadelen aan het inrichten van een Ommetje verbonden. Zoals eerder al gezegd is

Landschapsbeheer geen eigenaar van grond of terrein en komt het initiatief voor het aanleggen van een Ommetje altijd bij derden vandaan. Ook het onderhoud van het pad ligt bij de eigenaar van het initiatief. Wanneer een initiatief niet langer actief is of niet meer bestaat zorgt dit ervoor dat routes of ommetjes ook weer van de kaart verdwijnen. Dit hoeft niet persé negatief te zijn. In het verdwijnen van routes liggen immers ook weer mogelijkheden voor het maken van nieuwe knopen in het netwerk en bieden nieuwe initiatieven ruimte de wensen naar eigen inzicht te realiseren. In ieder nadeel schuilt een voordeel, zei Johan Cruijff lang geleden al.

De voetjes versus de molen....

Aan het eind van ons gesprek laat Riek nog een bordje zien waarmee de twee Ommetjes bewegwijzerd worden, die door de MSMOG geïnitieerd zijn. Speciaal voor deze twee nieuwe Ommetjes (Nieuw-Scheemda en Overschild) is het bordje met de geel/blauwe molen ontwikkeld.

Zou het niet prachtig zijn als we in de toekomst in het knooppuntennetwerk nog veel meer van deze molenbordjes zouden tegenkomen met bijbehorende Ommetjes die aan het netwerk worden gelinkt? Samen staan we sterk en als het aan Riek Guikema en haar collega's ligt zetten we er ook samen de schouders onder!

Het zal u niet verbazen dat tijdens ons gesprek de zon is doorgebroken....

Molenpromotie op Facebook

Na een oproep aan de molenmensen om contact op te nemen met de redactie van de Zelfzwichter over het inzetten van Facebook voor de promotie van hun molen kwamen twee reacties binnen: Annette Wildeman, als molengids verbonden aan molen Stormvogel in Loppersum en Marijn Sijbom, molenaar op molen De Weddermarke in Wedde. Met beiden had onze medewerker Herman Bink een gesprek.

Molen Stormvogel Loppersum

De wereld draait door net als vele molens. Ook de molenwereld is voortdurend in beweging, gaat mee met de tijd. Annette Wildeman-Slagter (1970) uit Loppersum maakt gebruik van de sociale media, in dit geval Facebook, om de molens te promoten.

Buiten is het guur en onstuimig, maartse buien met windstoten. De wieken van molen Stormvogel in Loppersum bewegen wel, maar draaien niet. In het knusse huis van Peter en Annette Wildeman, naast de molen, heb ik het met Annette over haar activiteiten op molengebied.

Niks met molens

Aanvankelijk hebben Annette en Peter niets met molens. Tot ze het huis naast de Stormvogel te koop zien staan. Een mooi huis op een mooie plek en zo vlakbij nog een molen in de achtertuin. Ze kopen het in 2005 en wonen er tot nu toe met veel plezier.

Langzaam groeit hun belangstelling voor die molen. Annette ontvangt zo nu en dan de molenaars

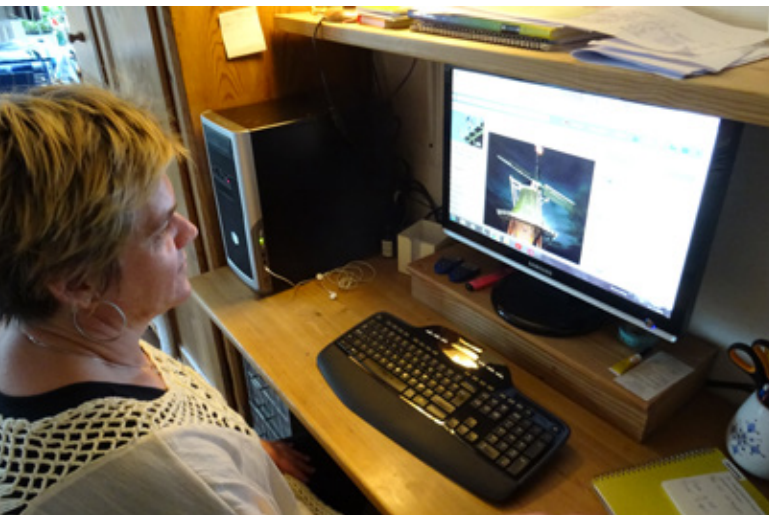
voor een kopje koffie en helpt soms mee als er activiteiten zijn op de molen. Door die contacten rolt ze zoetjes aan in het molengebeuren. Wanneer de molenaars er een aantal jaren geleden mee stoppen, besluiten Peter Wildeman en Tjitse Mollema gelijktijdig, zonder het van elkaar te weten, de cursus vrijwillig molenaar te volgen. Tjitse slaagt als eerste in 2012 en is sindsdien molenaar. Peter volgt in 2014. Annette wordt molengids. Ze vormen met z'n drieën een team.

Want ook Annette was enthousiast geworden en ze volgde een cursus molengids in het Groninger Molenhuis. Ze rondde het af met een certificaat. "Toch voel ik me niet echt een molengids" zegt ze, "Ik noem me liever: molengastvrouw." En ze heeft best een druk leven. Haar echte beroep is verzorgende in de thuiszorg. Verder is ze nog activiteitenbegeleidster in het verzorgingshuis en vrijwilligster in De Schutse (een hospice). Komt nog bij de taak van mantelzorger. Maar het werk op de Stormvogel geeft haar ook veel voldoening.

Facebook

Sinds een jaar of zeven zit ze op Facebook, zoals dat heet, eerst vooral vanwege familie en vrienden. Gaandeweg komt het idee bij haar op Facebook te gebruiken voor activiteiten in en rond de molen. Ging voorheen info via affiches op papier, nu gaat bijna alles via dit medium, aangevuld met info op de plaatselijke website: Lopsternijs.nl.

Dat doet Annette voor het eerst op de Nationale Molendag in mei 2014 bij de jaarlijkse stekjesmarkt in

en om de molen. Daarna plaatst ze er alle activiteiten op rond de Stormvogel: het Monumentenweekend, het Groninger Molenweekend, Oktobermaand Kindermaand, Sint Maarten, waarbij de kinderen in de molen zingen en getraakteerd worden op een pannenkoek, Kerstavond in de molen met koffie en glühwein. Dat geeft gezelligheid in het dorp en scheidt een band tussen de bezoekende bewoners. Later worden er de foto's bijgeplaatst.

Die zijn soms van enthousiaste bezoekers, allemaal via Facebook.

Daarnaast stuurt Annette info naar de regionale bladen: De Eemslander, Noorderkrant en de Ommelan- der Courant.

“Als er mensen geïnteresseerd zijn in wat hier in en om de molen in Loppersum allemaal gebeurt, dan kunnen ze dat te weten komen op de Facebookpagina: Koren- en pelmolen Stormvogel,” besluit Annette haar verhaal.

Molen De Weddermarke Wedde

Het is niet meer weg te denken uit ons leven anno nu: Internet. Info verkrijgen en delen. Molenaar Marijn Sijbom (1981) die met zijn tijd meegaat, maakt er gretig gebruik van.

Marijn spreek ik in Wedde op molen De Weddermarke (1898) van eigenaar Waterschap Hunze en Aa's.

Molenaar worden

Als jochie van 10 is hij al gefascineerd door de altijd stilstaande molens in zijn geboortedorp Dalen (Drenthe). Daar staan de koren- en pelmolen Jan Pol (1876) en korenmolen De Bente (1814). De Jan Pol staat er naast de school. Is van de vader van één van z'n twee vriendjes. Als die molen wordt verkocht aan de gemeente Dalen en daarna gerestaureerd wordt, mogen

ze van molenaar Klaas Doornbosch met z'n drietjes binnen komen kijken. En hoe gaat dat? Het kijken en regelmatig bezoeken groeit uit tot de molenaar mogen meehelpen. Molenaar Hans Petit vindt dat prima. Onder toezicht van Hans mogen ze na verloop van tijd ook meehelpen met de zeilen, met kruien, assisteren in de winkel, mensen rondleiden. Intussen de pubertijd voorbij maar blijvend enthousiast besluiten Marijn en vriend Evert-Jan molenaar te worden. En reeds op 18-jarige leeftijd behaalt Marijn het diploma van vrijwillig molenaar. Vriend Evert-Jan Lameris doet dat al een jaar eerder.

Toneelmeester

Marijn volgt na de havo de opleiding Theatertechniek aan de Hogeschool voor de Kunsten te Amsterdam. Daarna wordt hij toneelmeester in dienst van de gemeente Stadskanaal bij theater 'Geert Teis' (Geert Teis is het pseudoniem van Gerard Willem Spitzen, die in 1919, dit jaar dus 100 jaar geleden, het Gronings volkslied schreef). Daar regelt hij nu al weer 15 jaar alles wat nodig is om een toneelvoorstelling te laten slagen.

Maar zijn grote liefde is toch de molen

Naast zijn werk is Marijn vrijwillig molenaar op De Weddermarke en sinds 2016 ook in Coevorden op de Arend. (1888 Haarlem - 1894 verplaatst naar Coevorden). Nu kijkt hij al weer uit naar de molen van beroepsmolenaar Hans Petit in Dalen die binnenkort gaat stoppen. Terug naar zijn roots, dat zou mooi zijn. En hij durft het haast niet hardop te zeggen, maar zijn ambitie is beroepsmolenaar worden.

Internet

Facebook is in de ogen van Marijn alweer bijna een achterhaald medium. Het is één grote reclamezuil, levert privacyproblemen op. Hij gebruikte het aanvankelijk om aan te kondigen wanneer hij op de molen was. De reacties waren minimaal. Hij is er bijna helemaal mee gestopt. Wel krijgt hij via Facebook camping-gasten afkomstig van de naastgelegen camping De Wedderbergen. Ook jeugd die zich verveelt komt wel op de molen een kijkje nemen.

Over Instagram is hij wel enthousiast. Daar maakt hij het liefst gebruik van door er foto's en filmpjes op te posten van molengerelateerd materiaal. Hij krijgt er ook meer reacties op.

Ook You Tube gebruikt Marijn wel. "Ik heb er een paar filmpjes voor gemaakt, maar dat is bijna een dagtaak, heel bewerkelijk. Dan moet je denken aan: op weg naar de molen, het werkproces, de draaiende molen en dergelijke. Of een filmpje over een muziekoptreden van mij op gitaar en mijn vriend Jeff Haymen op gitaar en als zanger." Als reactie kwamen er jongens kijken die inmiddels vaste bezoekers zijn geworden. Dat wel.

Biotoop

Marijn laat zijn bezoekers, ook regelmatig toeristen, de molen van binnen en van buiten zien en geeft er voorlichting over. Daarbij komt stevast de biotoop ter sprake. Want de natuur is erg veranderd sinds de molen hier gebouwd werd. Stond hij in 1900 op een bijna kale vlakte, een zandverstuiving, nu zijn er grote bomen die vanaf de noord- en westkant alle wind tegenhouden, waardoor de molen maar zelden volop kan malen,

soms maar één keer in een jaar. En het kappen van bomen is voor de provincie helaas onbespreekbaar.

Nadelen sociale media

Marijn is toch wat huiverig geworden om materiaal op internet te zetten. Want je zou zomaar een proces aan je broek kunnen krijgen als je toevallig foto's of filmpjes gebruikt waar rechten op rusten. Het betreft meestal historische foto's of filmpjes die juist zo leuk zijn om aan het publiek te tonen, bijvoorbeeld een foto van een trekker die met een riem ooit de molen aandreef. Zo van: zo was het, zo is het nu. Hij kreeg daar leuke reacties op maar heeft nu toch materiaal van internet verwijderd.

Marktkraam

Voor toeristen en winkelend publiek is Marijn vorig jaar een eenmanszaakje begonnen. Hij schafte een op zonne-energie aangedreven molensteentje aan om meel te malen. In zijn marktkraam biedt hij pannenkoekenmeel aan en blond bier, zijn zogenaamde Backstageblond. Ook maalt hij meel voor het maken van spekkedikken (wafeltjes met vlees), volgens Marijn vooral gebruikt door bewoners op de veengronden, en voor het bereiden van kniepertjes (een eindejaarskoek) door vooral bewoners van de zandgronden. Hij staat met z'n kraam op acht markten in het Noorden. Ook bij molens als daar activiteiten plaatsvinden.

Meer weten? Typ: 'Marijn Sibbom' in de zoekmachine van Google.

NIEMAN
MOLENBOUW
ONDERHOUD • RESTAURATIE

Bezoekadres Wierumerschouwsterweg 17
9774 TE Adorp
Postadres Hoofdweg 156
9617 AL Harkstede
niemanmolenbouw@gmail.com
+31 6 20414397

Wieringa molenbouwadvies

Geert Reindersstraat 20 • 9951 CC Winsum
T (0595) 44 31 92 • M 06 55 80 85 93
info@wieringamolenbouwadvies.nl

www.wieringamolenbouwadvies.nl

Koning Molenzellen

- Nieuwe zeilen
- Reparaties
- Touwwerk
- Smeermiddelen
- En meer .....

Sipke Koning
06-44003400

www.koning-molenzellen.nl

DISCUS UW HUISDIEREN SPECIAALZAAK Ekkelkamp

- * Tropische vissen, aquariums en benodigdheden
- * Hengelsport en benodigdheden
- * Vogels, vissen en knaagdieren
- * Hondensport, dierbenodigdheden
- * Dierverzorging en -apotheek
- * Paarden- en veevoerders
- * Klompen en laarzen

Fa. Ekkelkamp
Rijksstraatweg 135 Haren
tel. 050-535 02 15

Overige zaken en gebeurtenissen over en bij molens

ANDER MOLENNIEUWS

Groninger Molenweekend

Op 8 en 9 juni (en 10 juni vanwege het Pinksterweekend) wordt het Groninger Molenweekend 2019 gehouden. Het Groninger Molenweekend wordt geopend met een Groninger Molenlied, speciaal voor deze gelegenheid gecomponeerd door de bekende Groningse volkszanger Erwin de Vries. Het programma is te vinden op <https://erfgoedpartners.nl/groninger-molenweekend-2019/>

23 mei Vrijwilligersavond

Ieder jaar bedankt Erfgoedpartners, kort voor het Groninger Molenweekend, de vrijwilligers op en rond de molen voor hun inzet door hen een speciale vrijwilligersavond aan te bieden. In 2019 is dat op donderdag 23 mei in Oldehove. Molenaar Gerda Reitsema ontvangt de molencollega's (molenaars, molengidsen, bestuurders) graag vanaf 17:00 uur op koren- en pelmolen De Leeuw in Oldehove voor bezichtiging. Het programma wordt vanaf 18:00 uur vervolgd in café Odeon. Gerda en haar vader en collega-molenaar Piet, vertellen na het eten over 100 jaar familie Reitsema, molenaars in Oldehove. Hierna worden de aanwezigen aan het werk gezet: zij zullen het molenlied instuderen. Rond 21:30 uur wordt de avond afgesloten. Op de avond worden ook de posters en flyers voor het Groninger Molenweekend uitgedeeld. Op de flyers staat de tekst van het Groninger Molenlied vermeld.

In memoriam: Ron Dunning

Op 12 maart 2019 overleed op 57-jarige leeftijd de bekende Groninger molenbouwer Ron Dunning. Ron begon in 1991 als molenmaker bij het sinds 1926 in Adorp gevestigde bedrijf, eerst nog onder de naam Dunning-Bremer, sinds 1998 als Firma Dunning Molenbouw. Hij heeft zich tot enkele maanden voor zijn overlijden nog actief bezig gehouden met het onderhoud en de

restauratie van monumentale molens in Groningen. Bijzonder trots was hij op zijn specialiteit: het maken van stalen molenroeden. Bijna iedereen in de Groninger molenwereld heeft wel eens kennis met hem gemaakt en kunnen profiteren van zijn deskundigheid. Ter nagedachtenis hebben veel molens in de provincie een week in de rouw gestaan. Wij wensen de familie Dunning veel sterkte in deze moeilijke tijd.

Tekst en foto: Herman Bink

Even voorstellen: Edwin Nieman

MOLENBOUW DUNNING nu MOLENBOUW NIEMAN

Gedwongen door ziekte heeft Ron Dunning, molenbouwer in Adorp, zijn bedrijf begin augustus 2018 te koop aangeboden op internet. Na veel wikken en wegen heeft zijn compagnon Edwin Nieman (1970) besloten het molenbouwbedrijf voort te zetten onder de naam Molenbouw Nieman.

In het goed lopende bedrijf werkten drie mannen als compagnons samen in een vennootschap. Piet Pruim, één van hen, stapte daar in 2017 al uit. Door zijn ziekte moest Ron Dunning in 2018 eveneens stoppen.

Derde man Edwin Nieman neemt het nu dus over.

Ik spreek Edwin in zijn werkplaats aan de Wierumerschouwsterweg 17 te Adorp, een eindje buiten het dorp in het ruime Groninger land. Hij is net bezig met het teren van een houten vijzel als ik zijn loods binnenstap. Bij een kop koffie vertelt hij me hoe het zo gekomen is

Als jongeman heeft hij nooit belangstelling gehad voor molens. Dat kwam pas in 1991 door zijn vader die bevriend was met Henk Dunning, de vader van Ron. Edwin, met zijn opleiding tot constructiebankwerker, had op dat moment een baantje waarbij hij in een hoekje van een donkere loods moest werken. Dat beviel hem helemaal niet. Hij wilde buiten werken in de vrije, frisse lucht. Bij Dunning Molenbouw werd hem die mogelijkheid geboden. Hij greep die kans met beide

handen aan. Op 21 jarige leeftijd begon hij daar in de molenbouw. Inmiddels heeft hij een gezin en woont al jaren met vrouw en vier kinderen in Harkstede.

Verhuizen

Ron, Piet en Edwin, met z'n drieën hebben ze daar een goede tijd doorgebracht en in de wijde omtrek veel werk tot stand gebracht. Edwin heeft er het vak geleerd en enorm veel vakkennis opgedaan in de molenbouw. "Die ervaring kan ik niet laten liggen, dat zou zonde zijn," zegt hij. De verhuizing heeft een dikke maand in beslag genomen. Hij werd daarbij geholpen door Piet Pruijm en Martijn Scholtens van molen De Vriendschap in Winsum. "Evengoed moet er nog veel gedaan worden voor alles op zijn plek staat," vertelt Edwin. "Veel materiaal staat nog opgeslagen in de boerderij hiernaast." Hij vertelt me dat ze druk zijn met de afwikkeling van de vennootschap. Voorlopig gaat hij hier in z'n eentje verder. Misschien neemt hij ooit nog een extra personeelslid in dienst als de zaken goed lopen.

Samenwerken

Al jaren zijn er in Adorp twee molenbouwbedrijven actief. Het andere is Molenbouw- en Aannemingsbedrijf A. Doornbosch en Zn. aan de Molenweg nummer 1. Zoon Anne is met zijn eenmansbedrijf A.D.H. Molenbouw & Constructions nu nog gevestigd in Wehe-den Hoorn. Vorig jaar kwamen Anne en Edwin met elkaar in gesprek over de nieuwe situatie. Ze besloten hun krachten te bundelen en gezamenlijk verder te gaan, op één terrein, naast elkaar en toch ieder voor zich. Edwin huurt er zijn werkplaats van Anne. Het bedrijf van Anne Doornbosch komt later ook naar de Wierumerschouwsterweg nummer 17 waar hij gaat wonen en werken. Zo kunnen beiden van elkaars expertise, machines, materialen, enzovoorts gebruik maken en elkaar helpen met bijvoorbeeld de administratie of het maken van offertes. Een win-win-situatie.

Ik wens Edwin veel succes met Molenbouw Nieman op zijn nieuwe plek.

Inmiddels heb ik het droevige bericht vernomen dat Ron Dunning 12 maart 2019, helaas al op 57-jarige leeftijd, is overleden. Op 30 maart 2018 mocht ik hem nog interviewen over zijn bedrijf, waar hij terecht heel trots op was. Zie artikel Zelfzwichter 2018.1 (bladzijdes 15-17).

**Nieuwe aanwinst voor Molenarchief:
foto van de molen van Schouwerzijl**

Onlangs schonk Reint Wobbes uit Huizinge het Groninger Molenarchief een foto van de molen van Schouwerzijl. Deze plaat hing aan de muur in het huis naast de molen – een huis dat er nog steeds staat, maar dat onlangs opgeruimd is. En daarbij kwam deze mooi ingelijste foto tevoorschijn. De afbeelding is wel bekend in de molenwereld, maar dit is een bijzonder mooi exemplaar en we danken Reint Wobbes dat hij deze foto aan onze collectie heeft toegevoegd.

We zien de koren- en pelmolen van Hekma - bouwjaar 1841 - aan de Kromme Raken, een winters landschap met volop bedrijvigheid. De molen is rond 1900 afgebroken, dus het gaat om een echt oude foto. De molen is trouwens snel na de afbraak herbouwd in Woltersum, als poldermolen van de Blokumerpolder. Daar verdween hij, na een brand in 1943, helaas ook. Binnenkort zal de foto te zien zijn op onze vernieuwde website groningermolens.nl, pagina van de Schouwerzijlster molen.

*Frank Houwaard,
beheerder Groninger Molenarchief*

Tekst: Fred Ootjers
Foto: Veenkoloniaal Museum/Welgelegen van K. en J. Wilkens uit 1892

Expositie Van hout en verre reizen

Het Veenkoloniaal Museum in Veendam plaatst komende zomer in de tentoonstelling 'Van hout en verre reizen' de houtzaagmolens in de Groninger Veenkoloniën voor het voetlicht. Na de verving kenden de Groninger Veenkoloniën een lange periode van welvaart. De komst van houtzagerijen werd gestimuleerd door de scheepsbouw die langs de Veenkoloniale kanalen ontstond. De houthandel speelde een belangrijke rol bij de Oostzeevaart. In de 19de eeuw kwam zelfs 60% van de Nederlandse vloot uit de Groninger Veenkoloniën. Eén van de eerste schippers uit Veendam die al in de 17de eeuw op de Oostzee voer had, zo blijkt uit de Sonttolregisters, als lading: teer, pek en hout. Producten die duidelijk wijzen op scheepsbouw.

In de 18de eeuw verschenen de eerste houtzaagmolens in de Groninger Veenkolo-

niën. Daarvoor was men nog afhankelijk van de houtzaagmolens die aan het Damsterdiep in de stad Groningen en in de stad Winschoten stonden. Met de aanleg van het Winschoterdiep (1618-1636) verrezen er diverse zaagmolens aan dit kanaal en in de dorpen ten zuiden van het kanaal. In Zuidbroek stonden twee grote houtzagers op steenworp afstand van elkaar. De molen van Maathuis te Sappemeer werd zelfs als de grootste en mooiste van de provincie Groningen gezien.

Maar ook in beide Pekela's, Veendam, Wildervank -en niet te vergeten Stadskanaal- verschenen diverse houtzagerijen. Landweer & Somer, Meihuizen, Van Linge, K. & J. Wilkens, Koerts, Schuring, Post van Leggelo, Maathuis: het zijn voor velen nog altijd bekende namen. Soms werden ook molens uit de Zaanstreek herplaatst, zoals de paltrok die in 1804 aan het Beneden Dwarsdiep in Veendam verrees.

In de tentoonstelling 'Van hout en verre reizen' wordt verder een beeld gegeven van de levendige handel die op het Oostzeegebied ontstond. De eigenaren van de molens kochten in de Baltische landen soms flinke bosarealen op. Men beperkte zich dus niet alleen tot het houtzagen, maar was ook actief betrokken bij de houthandel. Soms was

het een combinatie van een scheepswerf, rederij en houtzagerij zoals bij K. & J. Wilkens in Veendam.

Van al deze stoere windmolens is anno 2019 bijna niets meer terug te vinden. Soms nog een leeg terrein, een balkengat, maar de molens zelf zijn allemaal verdwenen of verplaatst. Eind 19de eeuw waren vrijwel alle molens door de opkomst van stoom buiten bedrijf gesteld. De molen werd stilgezet en alleen de zaagschuren bleven in bedrijf. Zo werd de bovenbouw van de houtzaagmolen van K. & J. Wilkens verplaatst naar Friesland om daar als poldermolen- de molen van Tochmalân bij Kollum- verder door het leven te gaan.

De expositie is te zien van 16 juni tot en met 29 september 2019.

Veenkoloniaal Museum
 Museumplein 5
 9641 AD Veendam
www.veenkoloniaalmuseum.nl

Openingstijden:
 zaterdag, zondag en maandag 13:00-17:00 uur,
 dinsdag tot en met vrijdag 10:00-17:00 uur

De Hollandsche Molen ontvangt Prins Bernhard Cultuurfonds Prijs 2019

De Prins Bernhard Cultuurfonds Prijs 2019 is toegekend aan De Hollandsche Molen. Het Cultuurfonds maakte donderdag 9 mei bekend dat deze jaarlijkse oeuverprijs van 150.000 euro naar De Hollandsche Molen gaat. De helft daarvan gaat als startkapitaal in een fonds op naam dat de vereniging De Hollandsche Molen samen met het Cultuurfonds een bestemming naar keuze gaat geven. Wat die bestemming is, wordt door De Hollandsche Molen en het Cultuurfonds later in het jaar bepaald.

De landelijke molenvereniging, gevestigd in Amsterdam, krijgt de prijs vanwege 'haar actieve en dynamische rol bij het molenbehoud in Nederland in de breedste zin des woords. Door het werk van de vereniging zijn honderden molens bewaard gebleven en in veel gevallen weer in beweging gekomen', zo is te lezen in de officiële toekenningsbrief. De officiële uitreiking van de prijs vindt plaats op 4 november aanstaande in Muziekgebouw aan 't IJ in Amsterdam.

Op 26 april werd Ties Kalk, molenaar op de Noordermolen in Noorddijk, in het Stadhuis van Groningen, Lid in de Orde van Oranje-Nassau. Op de foto de trotse decorandus naast burgemeester Peter den Oudsten.
 Foto: Elmer Spaargaren

◀ VLNR. ADRIANA ESMEIJER,
 DIRECTEUR PRINS BERNHARD
 CULTUURFONDS, NICOLE BAKKER,
 DIRECTEUR, EN LEO ENDEDIJK,
 HOOFD BELANGENBEHARTIGING
 VAN DE HOLLANDSCHE MOLEN.
 (FOTO: FLORIS HEUER)

Deze rubriek gaat over timmeren, schilderen
en restaureren aan de Groninger molens

MOLENONDERHOUD

Tekst: Johan van Dijk
Foto's: Jelte Oosterhuis

**Het bouwhistorisch verhaal van korenmolen
Wilhelmina te Noorderhoogebrug**
Interview met Anne Wieringa, molenadviseur

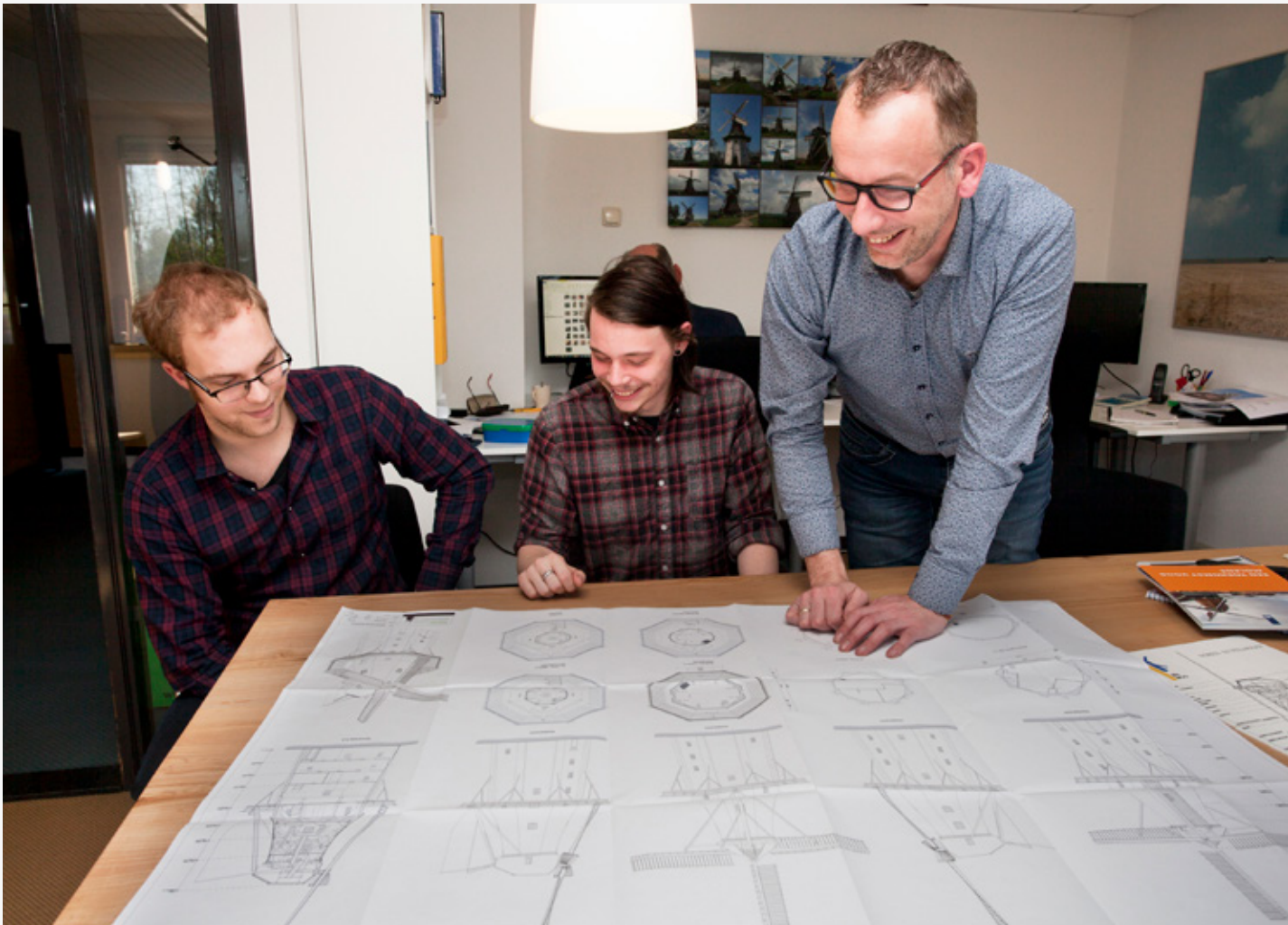
Anne Wieringa van Wieringa Molenbouwadvies uit Winsum wilde graag eens vertellen over de bouwhistorische benadering van molens en het belang daarvan voor restauraties. Een interessante ontwikkeling met al

even interessante technieken die de moeite waard zijn om over te vertellen

Molenrestauraties

Anne Wieringa is voor veel mensen in de Groninger molenwereld geen onbekende. Na in 2006 zijn getuigschrift vrijwillig molenaar te hebben behaald, nam de bouwkundige de functie van technisch adviseur van de Molenstichting Fivelingo voor zijn rekening. Het is daar niet bij gebleven: tegenwoordig begeleidt Wieringa Molenbouwadvies

ANNE WIERINGA (RECHTS)
MET TWEE MEDEWERKERS

restauraties en onderhoud van een aanzienlijk deel van het Groninger molenbestand. Steeds meer komen daar ook andere monumenten bij, zoals diverse kerktorens. De vele restauraties die Anne heeft begeleid, hebben er ook voor gezorgd dat zijn inzicht in de molen als constructie én als bouwhistorisch object in de loop van de jaren steeds meer is verdiept. "Het is prachtig dat je de geschiedenis van een molen aan de constructie af kunt lezen" licht Anne toe. Naast Anne Wieringa werken ook bouwkundigen Ben Hut en Reint Verkerk aangevuld met architectuurhistoricus Ype Jan Nienhuis bij Wieringa Molenbouwadvies. Ype Jan volgt momenteel een opleiding Bouwhistorie en Restauratie aan de Hogeschool Utrecht, om zich nog meer in de bouwhistorie van monumenten te kunnen verdiepen. Alhoewel hij de naam Nienhuis draagt, is Ype Jan geen directe familie van de bekende Groningse molenaarsfamilie en molens zeiden hem aanvankelijk weinig. Uiteraard is dat door zijn werkzaamheden nogal veranderd.

Monumentenbehoud

Monumentenbehoud is niet te zien als iets statisch. In de loop van de tijd zijn de inzichten op het gebied van restauraties steeds weer veranderd. In 2011 is er voor de laatste keer een grote wijziging geweest in het beleid van de huidige Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed ten opzichte van onder andere molenrestauraties. Rond dezelfde tijd raakte Anne Wieringa betrokken bij het

opstellen van het restauratieplan voor de korenmolen Wilhelmina in Noorderhoogebrug. De eigenaar, Molenstichting Hunsingo en vanaf 2015 de Stichting De Groninger Poldermolens, wilde voor de restauratie ook graag een (bouw)historische verkenning uit laten voeren. De gemeente Groningen besloot daarna een bijdrage ter beschikking te stellen voor bouwhistorisch onderzoek van de molen. Diverse specialisten hielden zich bezig met het project en de restauratie werd voortvarend ter hand genomen. Uiteindelijk kwam het project in 2018 rond en zijn er gedetailleerde tekeningen gemaakt van de gehele molen. Ben Hut heeft hier aanvankelijk als stagiair en later als werknemer heel veel tijd aan besteed.

Moderne technieken

Om een molen helemaal te kunnen uittekenen en daarnaast een waardebeoordeling van de afzonderlijke onderdelen te kunnen doen, worden moderne technieken gebruikt. Drie camera's op een standaard maken foto's die later omgezet kunnen worden naar een 2D- of een 3D-tekening. Het uitwerken van dergelijke tekeningen kost heel veel tijd. Anne: "Met de Wilhelmina is Ben zo'n 80 uur aan het tekenen geweest" Het resultaat mag er dan ook zijn: een gedetailleerde tekening van de molen waarop de kleinste details worden weergegeven. Wel is er voor gekozen om bepaalde onderdelen, zoals bijvoorbeeld het bedieningsmechanisme van de zelfzwichting, niet tot in detail uit te werken. "Als je ook de zelfzwichting helemaal zou moeten uittekenen, dan zou je nog een keer zo lang bezig zijn" legt Anne uit. De nieuwe techniek van fotograferen zorgt er overigens voor dat het inmeten in één dag kan gebeuren, met de hand inmeten kost 4 tot 5 dagen!

Waardestelling

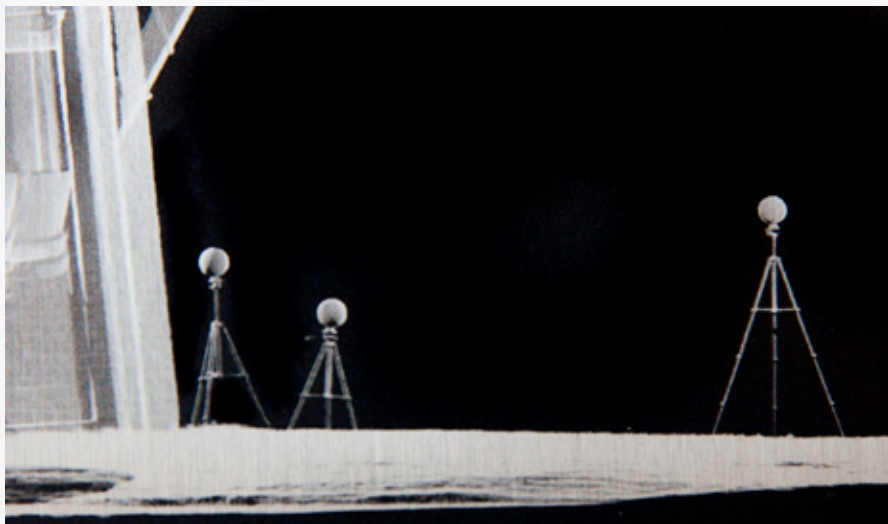
Wat draagt het gedetailleerd in kaart brengen van een molen nou precies bij aan het onderhoud? Voor het maken van onderhoudsplannen is het vooral erg handig dat door middel van de tekeningen elk molenonderdeel een waardestelling krijgt. Daarbij wordt een driekleurensysteem gebruikt. Blauw staat voor een hoge monumentale waarde. Het behoud van deze onderdelen staat voorop. Denk hierbij onder andere aan de achtkantconstructie en het gaande werk van een molen. Groen staat voor een positieve monumentale waarde: aanpassingen

zijn mogelijk, maar moeten wel passen bij het oorspronkelijke karakter. Tot slot zijn er de gele onderdelen: deze hebben een indifferente monumentale waarde en wijzigingen of sloop zijn mogelijk. "Het mooie van deze benadering is dat we per molen in kaart kunnen brengen welke onderdelen het meest van belang zijn om te behouden" legt Ype Jan uit. Mede op grond van deze waardebeoordeling kan ook besloten worden om authentieke onderdelen zo veel als mogelijk te restaureren in plaats van geheel te vervangen.

'Ken je eigen Groninger Molen'

Naast Erfgoedpartners, Wieringa en de vrijwilligers van de zes molens (zie kader) participeerden ook bouwhistorici Paul Groen en Gijs van Reeuwijk in het project 'Ken je eigen Groninger Molen'. Eén van de conclusies van dit project was dat het voor vrijwilligers en deskundigen belangrijk is om met elkaar het gesprek aan te gaan en kennis met elkaar te delen.

In een bouwhistorisch onderzoek wordt een molen als het ware binnenste buiten gekeerd en geeft het al zijn historische geheimen prijs. Een schitterende manier om de geschiedenis van de molen vast te leggen en een belangrijke basis voor restauraties. Verdiepend onderzoek zou in sommige gevallen nog meer uitkomst bieden. Dendrochronologisch onderzoek, het onderzoeken van jaarringen in houten molenonderdelen om te kunnen zien hoe oud ze zijn, zou een optie kunnen zijn. "Er zijn gevallen bekend van molens waarin hout is verwerkt dat minimaal 50 jaar ouder is dan de molen zelf. Waar kwam dat hout vandaan en wat zegt zo iets over de geschiedenis van een molen? Daar willen we ook graag achter komen, laat Anne hierover weten. De *Zelfzwichter* zal hier in de toekomst zeker vaker op terug gaan komen: er valt nog genoeg te ontdekken op het gebied van de geschiedenis van de Groninger molens!

Bij het project 'Ken je eigen Groninger Molen' waren de volgende molens betrokken:

- De Jonge Hendrik in Den An del (Molenstichting Winsum)
- De Noordstar te Noordbroek (Molenstichting Midden- en Oost-Groningen)
- De Hoop in Haren (Stichting Molen De Hoop)
- De Hoop in Kropswolde (de heer J.J. Pot)
- Fortuna in Noordhorn (Gemeente Zuidhorn)
- Langelandster Molen in Garmerwolde (Stichting De Groninger Poldermolens)

Wat doet een bouwhistoricus

Een bouwhistoricus doet onderzoek naar de bouwgeschiedenis van de molen aan de hand van concrete gegevens, zoals de gebruikte bouwmaterialen, de constructie, sporen van wijzigingen aan het gebouw en archiefmateriaal. Op basis daarvan kan hij afleiden welke delen van de molen van monumentale waarde zijn. Hij kan een uitspraak doen over bijzondere kenmerken en over de authenticiteit van de onderdelen. Dit heet een waardestelling. Zo'n waardestelling is een leidraad voor het maken van verantwoorde keuzes bij onderhoud, restauratie en (her)bestemming. Steeds vaker wordt het dan ook verplicht om voorafgaand aan een restauratie een bouwhistorisch onderzoek te laten verrichten.

MOLENSTEENMAKERIJ

**HANS
TITULAER**

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.

Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.

Restauratie van stenen en maalstoelen.

Kweernen, wrijfstenen, demo-steentjes.

Kneus- en scherphamers.

www.molentenen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland

Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86

E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkookmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

Donderdag en vrijdag 10.00-17.00 uur

Zaterdag 10.00-16.00 uur

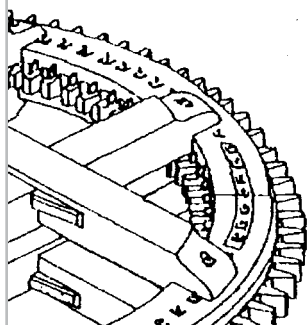
Molenaar J.J. Pot

Telefoon (0598) 39 49 53

Aannemers-Restauratie &
Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

Provincialeweg 4a, 9677 TW Heiligerlee. +0031(0)597 - 591660
info@molemavof.nl www.molemavof.nl

 Het Groninger Landschap

Steun de molens van Het Groninger Landschap
Word Donateur

www.groningerlandschap.nl of bel: 050 - 313 59 01

Museale molenvondst

De molens van Gerrit van Houten (1866-1934)

Gerrit van Houten schilderde vaak de oliemolens aan het Damsterdiep in Groningen, in de directe omgeving van zijn ouderlijk huis. Hij deed dat in allerlei seizoenen en weersomstandigheden. Ook was er een houtzaagmolen op het eigen terrein van Van Houten, waarvan hij onder meer een mooie aquarel maakte.

Houtzaagmolens en oliemolens

Gerrit van Houten groeide op in een tijd, waarin revolutionaire veranderingen plaatsvonden. Stadsuitbreidingen, toename van nijverheid, de opmars van de stoommachine, nieuwe waterwegen, de komst van de trein. Hij heeft het allemaal meegemaakt en elementen daarvan kunnen we in zijn werk terugvinden.

De vele molens die Gerrit schilderde vertegenwoordigen echter de traditionele ambachtelijke praktijk. Het zijn stoere bouwwerken die met hun door de wind gedreven wieken fraaie silhouetten opleveren tegen de Hollandse wolkenluchten.

In de directe omgeving van het ouderlijk huis van Gerrit van Houten waren vele molens aanwezig. Op het eigen terrein van de houtwerf aan het Damsterdiep stond de houtzaagmolen De Twee Reizigers. Een houtzaagmolen zaagt planken en balken uit boomstammen. De Twee Reizigers was een stellingmolen met een schuur aan weerszijden tegen de onderkant gebouwd.

Verderop langs het Damsterdiep stonden diverse oliemolens. Een oliemolen slaat olie uit oliehoudende zaden, zoals bijvoorbeeld lijnzaad, mosterdzaad of koolzaad. Gerrit gaf deze molens vaak een hoofdrol in

zijn kunstwerken. Ook paste hij ze toe als compositielement in zijn weidse landschappen, bijvoorbeeld als markering van de verre horizon.

Wie was Gerrit van Houten?

Hij woonde met zijn familie aan het Damsterdiep in Groningen en was dol op tekenen en schilderen. Korte tijd kreeg hij les, maar het meeste leerde hij zichzelf door veel te oefenen. Hij schilderde gepassioneerd tussen zijn dertiende en vierentwintigste levensjaar en maakte fraaie portretten, interieurs en stadsgezichten van Groningen. Rond zijn twintigste raakte Gerrit psychisch in de war en dit werd geleidelijk erger. In 1892 ging hij naar een psychiatrisch ziekenhuis en bleef daar de rest van zijn leven patiënt. Zijn artsen vonden helaas dat hij niet meer moest tekenen en schilderen. Uit zijn actieve periode zijn gelukkig meer dan negenhonderd tekeningen, honderdtachtig aquarellen en vijfentachtig schilderijen bewaard gebleven! Die worden beheerd door de Gerrit van Houten Stichting, gevestigd aan het Damsterdiep op de oude locatie van de familie Van Houten.

In 1972 kochte deze Stichting het Landgoed Fraeylemaborg in Slochteren en gaf het na een grootscheepse restauratie een museale bestemming. Meer informatie is te vinden op www.gerritvanhouten.nl en www.fraeylemaborg.nl

Henny van Harten is conservator van de Fraeylemaborg en als zodanig betrokken bij de Gerrit van Houten Stichting

GRONINGER MOLENWERELD

Molenstichting Midden- en Oost-Groningen

Officiële opening Ommetje Windlust te Overschild

Op 10 mei 2019 verrichte Adriaan Hoogendoorn, burgemeester van de gemeente Midden-Groningen, de officiële opening van het Ommetje Windlust te Overschild in dorpshuis De Pompel in Overschild. Uniek aan molen de Windlust is het toekomstig herstel en koppeling van het Motorhuisje aan de molen zodat bij windstil weer ook gedraaid kan worden door de aanwezigheid van een Bronsmotor. De financiering hiervoor is rond en de plannen worden verder uitgewerkt. In één van de eerstvolgende Zelfzwichters komen we hier zeker op terug. In mei 2018 werd het eerste Ommetje, namelijk Ommetje Westerse Molen in Nieuw-Scheemda, geopend.

Van de Ommetjes worden folders uitgegeven en vindt publicatie op de websites en internet plaats. Zie voor uitgebreide informatie het hoofdartikel van dit nummer.

Coördinator onderwijs(activiteiten)

De MSMOG heeft in de loop der jaren allerlei activiteiten op onderwijsgebied opgezet, variërend van contacten met en bezoeken aan basisscholen en voorgezet onderwijs tot contacten bij de Erasmus Student Network (ESN) van de Rijksuniversiteit Groningen en in de nabije toekomst met nieuwe Nederlanders. Annet Bringreve coördineert voor de MSMOG, als vrijwilliger met onderwijservaring, de contacten met alle vormen van onderwijs – bijvoorbeeld ten aanzien van de cursus Molengids - en is aanspreekpunt.

MSMOG-ervaringen met valbescherming

Tekst: Henk Klöpping

Het kan niet vaak genoeg gezegd worden: molens zijn geen speelgoed. Er komen helaas nog steeds ongelukken voor. Daarvan zijn de instructeurs in Groningen zich bewust – veiligheid staat al decennia lang hoog in ons vaandel. Maar ook landelijk is er aandacht

voor. Daarom moeten sinds 2016, op voorschrift van het Gilde van Vrijwillige Molenaars (GVM), alle molenaars in opleiding een 'speciale les' krijgen. In die speciale les wordt hen geleerd hoe je met valbescherming om moet gaan.

Na overleg met SafeSite – waar men al jaren professioneel les geeft in het werken met valbescherming – werd besloten dat een aantal molenaars en instructeurs les zou krijgen in het werken met één type valbescherming en alleen voor het gebruik op molens. Specifiek: om in te zetten als er gewerkt moet worden in het gevlucht. En deze groep mag sinds enige jaren de door het Gilde Van Vrijwillige Molenaars verplicht gestelde speciale les geven.

Voor de provincie Groningen kregen molenaar Willem Huizenga en ik de mogelijkheid om deze speciale les te geven. Van SafeSite kregen wij instructie over het omgaan met valbescherming, zowel theorie als praktisch. Aan het eind van die les werd ons een formeel SafeSite certificaat overhandigd en daarmee de bevoegdheid om de 'speciale les' aan molenaars en molenaars-in-opleiding te geven. De eigenaar van onze lesmolen – de MSMOG - heeft zich van meet af aan achter dit initiatief geschaard. En meer! De juiste materialen zijn aangeschaft en de MSMOG heeft uitgesproken dat, naast molenaars-in-opleiding, óók alle MSMOG molenaars de speciale les moeten volgen. Het is daarnaast verplicht gesteld door de MSMOG dat molenaars en leerlingen die werken op MSMOG molens verplicht zijn valbescherming te dragen als er in het gevlucht gewerkt wordt. Daar valt overigens het gewone voorleggen van zeilen niet onder, maar alle andere werkzaamheden wel. De speciale les, zoals ik die geef, bestaat uit een theoretisch deel en een praktisch deel. De theorie gaat over de noodzaak van valbescherming, wanneer wel en niet, hoe de onderdelen heten en hoe ze aan elkaar zijn gekoppeld.

Daarna wordt er geoefend met de valbescherming. Aan het eind heeft ieder zowel valbescherming aangehad als ook iemand geholpen deze aan te doen. Inmiddels hebben alle MSMOG molenaars de speciale les gevolgd.

Ik geef de cursus valbeveiliging twee keer per jaar: in mei en september. Molenaars en molenaars-in-opleiding kunnen zich er voor aanmelden via het secretariaat van de MSMOG: secretaris@msmog.nl. Er zijn geen kosten aan verbonden, maar wel geldt: vol is vol. Aan het eind van de les wordt een certificaat uitgereikt, waarmee u kunt aantonen dat u de 'speciale les' heeft gevolgd.

Personele veranderingen bij de MSMOG

Bij de MSMOG zijn momenteel 42 vrijwilligers actief zijn als molenaar, molengids, molenvriend of bestuurder. Zij zorgen ervoor dat het kostbare draaiende erfgoed voor de toekomst wordt bewaard en of geconserveerd.

De laatste maanden hebben zich vier nieuwe vrijwilligers gemeld en zijn er ook vier wegens diverse omstandigheden gestopt. Eén van de vier nieuwe vrijwilligers (Arnold Wierenga) is molenaar en zal, naast André Schuthof, op De Dellen in Nieuw-Scheemda gaan draaien. Hans Tiddens is hier gestopt als molenaar. Twee van de vier vrijwilligers (Jacco de Maat en Jan Wehrmeijer) willen eerst de cursus molengids volgen en willen daarna met de molenaarsopleiding verder gaan. De 13-jarige zoon van Jacco heeft aangegeven ook met de cursus molengids te starten om uiteindelijk voorlichting over molens op scholen te kunnen geven. Gert Hogendorf wil eerst als molenvriend projectmatig gaan werken voordat hij een vervolgkeuze wil maken.

Van Roelof Beugel, jarenlang molenaar op de Fraeylemolen te Slochteren, werd tijdens de eindejaars-bijeenkomst in december 2018 afscheid genomen. Ook Frits Feddema en Menzo Huininga zijn gestopt met hun activiteiten als respectievelijk molenvriend en molengids.

Als Molenstichting hebben we nog steeds molenaars en molengidsen nodig. Informatie hierover is verkrijgbaar bij ons secretariaat (www.msmog.nl) of via scretariaat@msmog.nl, waar ook informatie gegeven kan worden over molenvrienden.

GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

Toelatingsexamen

Op zaterdag 4 mei deden vier kandidaten – twee vrouwen en twee mannen - toelatingsexamen op de Widde Meuln in Ten Boer:

Cees Nanninga uit Pieterburen

Jaqueline Sollart uit Bourtange

Leo Huizer uit Siddeburen

Joukje Oost uit Niezijl.

Het toelatingsexamen bestaat uit meerdere delen.

1. Praktijk op de stelling (opzeilen, op de wind kruien, zelfwichting, opbouw stelling, veiligheid, het weer van dat moment)

2. Kennis van de gevluchten

Kandidaat gaat in de kap en wordt onder-vraagd over opbouw, kruierwerken, de vang, assen, spinnen en wielen

3. Kennis over het weer in algemene zin (drukgebieden, waar ze langstrekken, onweer, wat voor invloed heeft dat op de wind)

4. Kennis over types en functies van molens (bijvoorbeeld over, pellen, olie-slaan, houtzagen)

De geslaagde kandidaten gaan in september op voor het landelijk examen.

Jubilea

Ook in 2019 vieren Groningse molenaars een jubileum. Voor sommige molenaars is dit heugelijk feit al weer even geleden, voor anderen ligt het nog in het verschiet. In ieder geval allen (alsnog) van harte proficiat.

40 jaar

20 september

G.F.J. Koster

D.J. Tinga

D.F. Wijchgel

22 september

G.S.J. Murriss

Examenmolen

De Korenschoof, Noordlaren

De Korenschoof, Noordlaren

De Korenschoof, Noordlaren

Entreprise, Kolham

25 jaar

18 mei

A.M. Strijkstra

M. Strijkstra-Kalk

Entreprise, Kolham

Entreprise, Kolham

12 ½ jaar

17 april

J. Hoekstra

E.T.M. Nales

18 april

R.W. Strijbosch

A. Wieringa

Eva, Usquert

Eva, Usquert

Noordermolen, Noordbroek

Noordermolen, Noordbroek

7 november

J.G. Kugel

J.H. Kuiper

De Hoop, Garsthuizen

De Hoop, Garsthuizen

Guus Houtman Hg
1887